

BLOGI

Epäonninen yritys valuuttakaupan säännöstelyyn elokuussa 1921

Historia | 05.08.2021 | Vappu Ikonen

KIRJOITTAJA

Vappu Ikonen
Historiantutkija

Suomen Pankki harjoitti valuutansäännöstelyä heinäkuusta 1918 lokakuun loppupuolelle 1920 asti. Kansainvälisessä Brysselin konferenssissa syksyllä 1920 pyrittiin hahmottelemaan suuntaviivoja uuden raha- ja talousjärjestelmän rakentamiseksi. Yksi suositus oli valuutansäännöstelystä luopuminen, minkä Suomi siis toteutti heti konferenssin jälkeen. Tavoitteena oli voimakkaasti devalvoituneen markan arvon vakauttaminen. Voimaan jäi kuitenkin määräys, jonka mukaan valuuttakauppa oli sallittu vain luvan saaneille pankeille ja pankkiiriliikkeille. Suomen Pankki tuki markkaa myös pienillä valuuttainterventioilla.

Ulkomaankaupan säännöstely lakkasi 15.2.1921. Kaupan tueksi kauppa- ja teollisuusministeriöön perustettiin kauppaosasto, jonka tehtävänä oli valvoa ja kehittää tuontia ja vientiä.

Valuuttakaupan ja ulkomaankaupan vapauttamisen jälkeenkin Suomen Pankki pyrki ohjailemaan ja hillitsemään ulkomaisen valuutan käyttöä turhaksi katsomaansa tuontiin. Vuonna 1921 se aktivoitui nopeasti yrittämään valuuttakaupan säännöstelyä pankkien vapaaehtoisilla sopimuksilla.

Ensimmäinen kokous aiheesta pidettiin Suomen Pankissa jo 23.2.1921, viikko ulkomaan kaupan vapauttamisen jälkeen. Vieraksi oli kutsuttu yksityispankkien ja valuuttakauppaa harjoittavien pankkiiriliikkeitten edustajat. Puheenjohtajana toiminut pääjohtaja Otto Stenroth ilmoitti kokouksen kutsutun koolle Suomen valuutan ulkomaisen arvon nopean alenemisen johdosta.

Suomen Pankki ennen Snellmanin patsaan pystytystä 1923. Museovirasto.

Pitkällisen keskustelun päätteeksi kokous päätti seuraavaa:

1. On pyrittävä ylläpitämään erityisesti vientiin suuntautuvaa tuotantoa ja keskittämään luotonanto näille yrityksille.
2. Kaikkea luotonantoa ulkomaalaisille on vältettävä.
3. Pyritään rajoittamaan Suomen rahan myyntiä ulkomaille.
4. Varoitetaan pankkien asiakkaita ottamasta ulkomailta tavaraa luotolla.

Lisäksi päätettiin, että sanomalehdistö olisi saatava harjoittamaan propagandaa säästäväisyyden edistämiseksi. Lopuksi pankkien edustajat esittivät toivomuksen, että Suomen Pankin johto ryhtyisi toimenpiteeseen, jotta verotuksesta poistettaisiin määräys, joka velvoittaa pankit ilmoittamaan veroviranomaisille asiakkaittensa talletukset.

Huhtikuun 1921 alussa tuli voimaan laki valuuttakaupan harjoittamisesta. Siinä oikeus valuuttakauppaan säädettiin vain luvan saaneille pankeille ja pankkiiriliikkeille. Nämä saattoivat kuitenkin lain puitteissa harjoittaa valuuttakauppaa haluamallaan tavalla.

Suomen Pankki oli edelleen huolissaan arvokkaan ulkomaanvaluutan käytöstä. Niinpä

se meni vielä astetta pidemmälle 19.7.1921 pidetyssä kokouksessa. Kokoukseen kutsuttiin yksityispankit ja valuuttakauppaa harjoittavat pankkiiriliikkeet. Kokouksessa päästiin sopimukseen vapaaehtoisesta valuuttojen säätelystä. Pankit sitoutuivat myymään Suomen markkoja etukäteen sovitulla osuudella, joka määräytyi pankkien omien varojen mukaan.

Kaikki kutsutut pankit ja pankkiiriliikkeet allekirjoittivat sopimuksen. Useat pankit asettivat kuitenkin ehdon: jos yksikään allekirjoittaneista lipeää sopimuksesta, ao. pankki katsoo sopimuksen rauenneen myös omalta osaltaan.

Sopimuksen pääsisältö voidaan kiteyttää kuuteen kohtaan:

1. Pankit noudattavat omaa myyntiosuuttaan, ja kaikki Suomen markkojen myynti ilmoitetaan Suomen Pankin kurssikomitealla.
2. Pankit noudattavat Suomen Pankin ilmoittamaa kurssia.
3. Suomen Pankin kurssikomitea määrittää joka viikon alussa sen summan Suomen markkoja, joka saadaan myydä.
4. Kukin jäsen sitoutuu käyttämään Suomen markkojen myynnin ainoastaan aikaisempien velkojen ja välttämättömän tuonnin maksamiseen.
5. Kurssikomitea on oikeutettu yksimielisen päätöksen nojalla tekemään poikkeuksia sovittuihin sääntöihin.
6. Jos koko markkojen myyntisumma ei tule myytyä, asiasta tulee ilmoittaa.

Pääjohtaja Otto Stenroth pyrki pitämään painetta sopimuksen puolesta julkaisemalla elokuun alussa suomalaisissa lehdissä [laajan artikkelin suomalaisen talouden tilasta](#). Johtavissa lehdissä noteerattu kirjoitus herätti vilkasta keskustelua puolesta ja vastaan.

Suomen Pankin pääjohtaja Otto Stenroth. Suomen Pankki.

Sopimus astui voimaan elokuun 1921 alusta lukien. Yritys kariutui jo muutamassa päivässä, kun osa sopimuksen allekirjoittaneista pankeista lipesi sopimuksesta. Niinpä Suomen Pankki joutui jo 16. elokuuta julkaisemaan kiertokirjeen, jossa se totesi sopimuksen purkautuneeksi.

Pankki muistutti, että edelleen oli kuitenkin voimassa valtiovarainministeriön velvoitus tehdä ilmoituksia Suomen markkain myynnistä ulkomaille. Pankki esitti lisäksi toiveen, että näissä ilmoituksissa kerrottaisiin, mitä valuuttaa oli ostettu, millä kurssilla ja miltä taholta.

Suomen Pankki siis epäonnistui vapaaehtoisuuteen perustuvassa pankkien välisessä valuutansäännöstelysopimuksessa. Jatkossa sen keinoiksi markan arvon ylläpidossa jäivät korkopolitiikka, pienet valuuttainterventiot ja mm. kiertokirjeet, joilla pyrittiin paimentamaan pankkeja antamaan luottoja vain hyödyllisiksi katsottuihin vientihankkeisiin.

Markan arvo vakiintui seuraavina vuosina ja viimeistään vuonna 1925, jolloin Suomi liittyi toiseen kultakantaan.

Viime kädessä valuutan arvo riippuu ulkomaiden luottamuksesta siihen, että valuutan takana oleva maa kykenee vastaamaan sitoumuksistaan. Tähän luottamukseen pankilla oli vielä vuosikymmenten tie.

S o p i m u s .

Allekirjoittaneet pankit ja pankkiirit sitoutuvat täten yhdeksi viikoksi kerrallaan seuraavaan sopimukseen, joka automaattisesti jatkuu kunnes yksi jäsen sanoo sen irti.

1) Kaikki Suomen markkojen myynti, tapahtuipa se tarjouksen kautta ulkomaille tahi hyväksymällä ulkomaisia tarjouksia on ilmoitettava Kurssikomitealle, eikä kukaan saa viikko-osamääränsä, ilman Kurssikomitean josta eri tapauksessa antamaa suostumusta, ylittää.

2) Päivän ostokurssi, jonka Kurssikomitea vahvistaa saa yleensä korkeintaan 1%:lla nousta yli Suomen Pankin myyntikurssin.

3) Kurssikomitea määrää joka maanantai sen suaman Suomen markkoja, joka viikon kuluessa saadaan myydä, ja oikeutetaan kukin jäsen myymällä Suomen markkoja hankkimaan ulkomaista valuuttaa Kurssikomitean vahvistamiin kurssiin ja määrätyn viikko-osamäärän rajoissa.

4) Kukin jäsen sitoutuu mikäli mahdollista käyttämään Suomen markkojen myyntiä kautta saadun valuutan ainoastaan aikaisempien velkojen ja välttämättömän tarpeellisen tuonnin maksamiseen.

5) Kurssikomitea on oikeutettu erikoisissa tapauksissa harkinnan jälkeen ja yksimielisen päätöksen nojalla myöntämään pienempiä poikkeuksia yllä mainituista säännöistä.

6) Ne yhteenlasketut määrät, jotka mahdollisesti viikon kuluessa on yli kullekin määrätyn osamäärän myyty, ovat ilmoitettavat asianomaisille pankeille ja pankkiireille.

Helsingissä Elok. 1 p. 1921.

Kansallis-Osake-Pankki

Maarikki Mäkelä

Pohjolan Osake-Pankki.

PÄÄKONTTORI OULUSSA.
SÄHKÖOSOITE: POHJOLAPANKKI.
PERUSTAJA-OSAKKAANA
MAAKUNTAIN KESKUS-PANKKI O.Y.S.SÄ
HELSINGISSÄ.

O u l u   e l o   k u u n   1   p. 19 21.

KS

SUOMEN PANKKI,

Kurssikomitea,

H e l s i n k i .

Vastaanotettuamme Kurssikomitean kirjelmän v.k.28 p:ltä liitteineen saamme täten ilmoittaa sitoutuvamme noudattamaan v.k.19 p:nä pankkien ja valuuttakauppaan oikeutettujen pankkiriliikkeitten edustajain kokouksessa tehtyä sopimusta Suomen markkojen myynnin vastaisesta järjestelystä, kuitenkin ainoastaan sillä edellytyksellä että kaikki pankit ja puheenaolevat pankkirit ehdottomasti samaa sopimusta noudattavat.

Kunnioituksella:

Pohjolan Osake-Pankki
V. K. Simonsen *Vierri Titus*

SUOMEN PANKKI.

HELSINKI,

Kiertokirje.

Elokuun 16 p. 1921.

Sittenkun kolme pankkia tässä kuun 13 päivänä on irtisanonut maan pankkien ja valuuttakaupan harjoittamiseen oikeutettujen pankkiiriliikkeiden välillä tehdyn, Suomen markkain myyntejä ulkomaille koskevan sopimuksen, on puheenaoleva sopimus viime viikon päättyessä purkaantunut. Valtiovarainministeriön määräämä velvoitus tehdä ilmoituksia Suomen markkain myynneistä ulkomaille sitä vastoin on edelleen voimassa. Yhtenäisyyden saavuttamiseksi puheenaolaisten tietojen antamisessa tahtonette ilmoittaa ostettujen valuuttain lajin, kurssin, sekä keneltä valuutta on ostettu.

Kunnioittsen

S u o m e n P a n k k i

Rahamarkkinain kireys.

Neuvottelut yhteisistä menettelytavoista luotonannossa ja valuuttain myynissä.

Suomen Pankin kutsusta koontuivat eilen melkein kaikkien pankkien ja valuuttakaupan harjoittamiseen oikeutettujen pankkiriiliikkeiden edustajat neuvottelemaan yhteisistä menettelytavoista luotonannossa ja valuuttain myynissä.

Rahamarkkinoilla vallitsevan kireyden vuoksi katsoi kokous tarpeelliseksi, että edelleenkin noudatetaan tähänastista menettelytapaa, jonka mukaan tuotannon ja erikoisesti vientiteollisuuden tarpeet on ennen kaikkia muita tyydytettävä. Sitä vastoin ei luoton laajentamisen kulutustavarain tuontia varten pitäisi tulla kysymykseen.

Suomen markkain ulkomaille myyntiin nähden päätettiin nou-

dattaa mitä suurinta pidättyvää syyttä kunnes vienti on jälleen elpynyt.

Kun ulkomaiset myyjät ovat suuressa määrin tarjonneet tuontiliikkeille tavaraa sekä ulkomaan että Suomen rahaa vastaan ja luotolla, katsottiin suotavaksi, että pankit huomauttavat asiakkaitaan sellaisten sopimusten vaaroista.

Yksimielisesti teroitettiin pankkien ja pankkiriiliikkeiden velvollisuutta valuuttakaupassaan katsoa, etteivät valuutat suoraan tai välillisesti joudu vähemmin luotettavain asiamiesten ja välikäsien haltuun, jotka voisivat luovuttaa saamansa valuutat tarkoituksiin, jotka eivät ole maan edun mukaisia.

Valuuttakaupan harjoittaminen.

Presidentti vahvistanut eduskunnan hyväksymän lain. — Valtioneuvoston päätös valuuttakauppaa koskevista määräyksistä.

Tasavallan presidentti on vahvistanut lain, jolla hallitus oikeutetaan antamaan määräyksiä ulkomaisen valuutan ostosta ja myynnistä. Samalla on valtioneuvosto tehnyt asiassa seuraavan päätöksen:

Lain nojalla, jolla hallitus oikeutetaan antamaan määräyksiä ulkomaisen valuutan ostosta ja myynnistä, on valtioneuvosto, valtiovarainministeriön esittelyssä, hyväksynyt ja vahvistanut seuraavat määräykset tällaisen kaupan harjoittamisesta ja sen valvomisesta.

Oikeus kaupan harjoittamiseen ulkomaan rahan määräisillä maksuvälineillä tai sellaisen kaupan välittämiseen on yksinomaan Suomen Pankilla sekä niillä pankeilla, jotka ovat perustetut 10 päivänä toukokuuta 1886 annetun, pankkiliikettä, jota yhtiö harjoittaa, koskevan asetuksen mukaisesti.

Valtiovarainministeriö voi kuitenkin erityisestä hakemuksesta myöntää tällaisen oikeuden myös pankkiiriliikkeille tai muulla kaupparekisteriin merkitylle toimimelle.

Pankkiiriliikkeitten ja muiden toiminimien harjoittamaa valuuttakauppaa tarkemmin valvomaan määrää valtiovarainministeriö erityisen tarkastajan, jolle valuuttakaupan harjoittajien on vaaditta-

essa esitettävä kaikki hänen tehokasta valvontaa varten tarpeelliseksi katsomansa liikekirjat, kirjenvaihdon ja todisteet, ja on tarkastajan toiminnassaan noudatettava valtiovarainministeriön ohjeita.

Valuuttakaupan harjoittajan tulee pitää täydellistä kirjanpitoa.

Kaikkien pankkien, pankkiiriliikkeitten ja muiden valuuttakaupan harjoittajain on kultakin viikolta viimeistään seuraavan viikon kuluessa 2 pykälässä mainitulle tarkastajalle annettava selonteko valuuttakaupoistaan siten:

että kaikesta ostetusta ja enintään 5,000 markan määrään asti myydystä valuutasta ilmoitetaan yleissumma päivää kohti minimi- ja maksimikursseineen, ja

että myydystä valuutasta, joka nousee yli 5,000 markan määrän, ilmoitetaan kukin erä erikseen sekä tarkoitusperä, kurssi ja ostajan nimi.

Joka rikkoo tämän päätöksen määräyksiä, rangaistaan niinkuin ulkomaisen valuutan ostosta ja myynnistä annetun lain 2 pykälässä on säädetty.

Tämä päätös astuu voimaan heti ja on voimassa toistaiseksi, ei kuitenkaan kauemmin kuin 1 päivään huhtikuuta 1922.

Valuutanmyynnin rajoitusopimuksen raukeaminen.

Näkyvätkö jo seuraukset?

Pari viikkoa sitten tehtiin Suomen Pankin johtokunnan esityksestä valtiopankin ja yksityispankkien kesken sopimus, jossa yksityispankit sitoutuivat rajoittamaan Suomen markkojen ulkomaille myynnin sovittuihin määriin. Sopimus muodostettiin viikoksi kerrallaan. Viime viikon päätyttyä kieltäytyi kuitenkin pari pankkia sopimusta enää uudistamasta.

Mikäli olemme saaneet tietää, ovat pankit perustelleet irtisanomistaan väittämällä, että valuutanmyynnin rajoitussopimuksen tultua voimaan yksityiset henkilöt ovat ruvenneet harjoittamaan valuuttakauppaa niin suuressa määrässä, että pankkien valuutanmyynnin rajoituksella ei ole tarkoitettua merkitystä.

Sen johdosta, että Suomen markka Tukholmassa eilen aivan äkkiä laski, herää ajatus, että tämä valuuttamme

Iltalehti 17.8.1921. Kansalliskirjasto.

Lähteet:

Suomen Pankki, Otto Stenrothin arkisto

Suomen Pankin valokuva-arkisto

Antti Kuusterä – Juha Tarkka (2011) Suomen Pankki 200 vuotta: Keisarin kassasta keskuspankiksi

Suomen Pankin arkisto, kiertokirjeet

Kansallisarkiston digitoidut sanomalehdet

Asiasanat

historia, ulkomaankauppa, valuutansääntö, valuuttakurssit, valuuttamarkkinat